

Сергій Кузнiченко

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
проректор Одеського державного університету
внутрішніх справ
(м. Одеса, Україна)
Kuznichenko@ukr.net

DOI: 10.33498/opus-2019-05-101

УДК 342.9:355.271

МЕЖІ НАДЗВИЧАЙНОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ: ДОКТРИНАЛЬНІ ВИЗНАЧЕННЯ

Анотація. Ефективне правове регулювання відносин, що виникають в умовах різних соціально-політичних та військових конфліктів, природних катаклізмів, техногенних аварій і катастроф, зазвичай здійснювалося шляхом застосування заходів надзвичайного характеру, які відрізняються від тих, що застосовуються у звичних умовах. Правове регулювання у таких умовах пов'язане з поняттям надзвичайних адміністративно-правових режимів, розбудова яких тісно переплетена з розвитком сучасної доктрини національної безпеки України та ввійшла у правову науку під назвою “надзвичайне правове регулювання”, зокрема адміністративну, – як “адміністративно-правове регулювання”.

Метою статті є дослідження сучасних доктринальних вимог до меж надзвичайного правового регулювання.

У статті проведено дослідження сучасних доктринальних підходів до меж надзвичайного правового регулювання. Проаналізовано основні доктрини надзвичайного правового регулювання, а також встановлено риси його юридичних меж та їхнє поняття. З'ясовано, що правові обмеження базуються на принципі пропорційності, який опирається на поняття “випадок виняткової та неминучої небезпеки, яка загрожує життю нації”, “держава, запроваджуючи обмеження, зобов'язана довести, що вони не шкодять демократичному життю суспільства”.

Автор доходить висновку, що межі надзвичайного правового регулювання, що формулюються правовою наукою, але не мають практичного закріплення у законодавстві, можна виділити в окрему групу. Правові межі надзвичайного регулювання являють собою юридичні рамки застосування надзвичайного регулювання, якими держава обмежує втручання у життя особи та суспільства. Межі надзвичайного правового регулювання – це межі об'єктивного та суб'єктивного характеру, що визначаються законодавством і міжнародними правовими актами, у рамках яких здійснюється спеціальний та винятковий юридичний вплив на суспільні відносини в надзвичайних обставинах.

Ключові слова: правове регулювання; надзвичайні адміністративно-правові режими; надзвичайне правове регулювання; доктрини надзвичайного правового регулювання; юридичні межі надзвичайного правового регулювання.

© Сергій Кузнiченко, 2019

Істотні суспільно-політичні перетворення, що відбуваються в Україні останні 5 років, суттєво змінюють характер правового регулювання суспільних відносин, впливають на розвиток права, вимагають оновлення законодавства. Свій внесок у необхідність оновлення окремих сегментів національного законодавства робить збройний конфлікт на сході України та наслідки, що виникли через його тривале існування. Необхідність адаптивної трансформації права є вимогою національних інтересів держави як одного із засобів усунення загроз її національній безпеці.

Ефективне правове регулювання відносин, що виникають в умовах різних соціально-політичних і військових конфліктів, природних катастроф, техногенних аварій і катастроф, зазвичай здійснювалося шляхом застосування заходів надзвичайного характеру, які відрізняються від тих, що застосовуються у звичних умовах. Правове регулювання у таких умовах пов'язане з поняттям надзвичайних адміністративно-правових режимів, розбудова яких тісно переплетена з розвитком сучасної доктрини національної безпеки України та ввійшла у правову науку під назвою “надзвичайне правове регулювання”, зокрема адміністративну, – як “адміністративно-правове регулювання”.

Враховуючи те, що саме надзвичайні адміністративно-правові режими є вагомим юридичним інструментом, який, у сукупності з іншими правовими феноменами, забезпечують необхідний регулюючий вплив на всі суспільні відносини у кризових ситуаціях, необхідність їхнього наукового осмислення як правового регулятора не втрачає актуальності.

Метою дослідження є вивчення сучасних доктринальних вимог до меж надзвичайного правового регулювання.

Відповідно, з мети випливають такі завдання: проаналізувати основні доктрини надзвичайного правового регулювання, а також встановити юридичні ознаки меж надзвичайного правового регулювання.

Дослідженням надзвичайних правових регуляторів (режимів) в адміністративно-правовій науці займалися такі вчені, як О. Бандурка, В. Белевцева, М. Білоконь, Ю. Битяк, В. Богущкий, О. Братель, В. Говоруха, В. Голуб, П. Дерев'яно, Д. Єзерський, В. Кастюк, С. Ківалов, Т. Коломоєць, А. Колінко, О. Крестьянінов, О. Кушніренко, В. Лаптії, В. Ліпкан, С. Магда, В. Настюк, К. Протасенко, А. Сичевська, А. Спаський, А. Філіпенко Н. Харечко та ін. Автори у своїх дослідженнях порушували конституційно-правові аспекти надзвичайних правових режимів, зокрема організаційно-правові й адміністративно-правові; з'ясували сутність поняття “надзвичайний правовий режим” (С. Алексєєв, Д. Бахрах, Б. Бляхман, Є. Шамсумова); досліджували адміністративно-правову природу феномена надзвичайного правового регулювання (В. Завгородня,

З. Кісіль, О. Остапенко); визначали галузеву належність того чи іншого надзвичайного правового режиму (В. Комарницький, В. Настюк); здійснювали їхню класифікацію (А. Комзюк, О. Маковська) тощо.

У сучасній правовій науці не ведеться дискусія щодо застосування надзвичайних правових режимів як надзвичайних правових регуляторів. Існування відповідного законодавства, що увійшло в науку під назвою “надзвичайне законодавство”, розглядається як звичне та природне явище. Проте теоретичний дискурс вимагає відповіді на окремі запитання, зокрема: які умови та межі надзвичайного правового регулювання? Які регулятивні можливості має надзвичайне законодавство в умовах його застосування? В якому обсязі можливе надзвичайне правове регулювання?

Саме відповіді на ці запитання дадуть змогу екстраполювати теоретичну концепцію у практичну модель надзвичайного правового регулювання, забезпечити їй наукову основу для подальшого розвитку надзвичайного законодавства та його застосування.

Звернемо увагу, що узагальненість і стандартизація характерні для права, адже воно регулює не конкретну правову ситуацію, а види суспільних відносин, яким притаманна як типовість, так і відмінність.

Право, розраховане на регулювання звичайних соціальних відносин у виняткових, незвичайних, ненормальних, відмінних від нормальних умовах, тих, що виходять за звичні межі, тобто надзвичайних, може проявити свою неспроможність забезпечити належне регулювання. Тому локалізація, мінімізація чи повна ліквідація негативних правових наслідків може бути забезпечена шляхом надання публічній владі таких повноважень, які, хоч і виходять із закону, однак базуються на таких засобах, які у звичайних умовах могли б бути розцінені як неправові.

Базова для сьогодення доктрина правового регулювання у надзвичайних обставинах почала формуватися у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. і науково обґрунтовуватися фундаментальними працями таких юристів, як В. Гессен¹, В. Дерюжинський², Я. Магазинер³, Б. Кістяковський⁴, Н. Коркунов⁵, які, зі свого боку, базувалися на вченнях і філософських думках Дж. Лока⁶, Ш.-Л. Монтеск'є⁷, Е. Ленінга⁸ та ін.

¹ В Гессен, *Исключительное положение* (Юридическая книга 1908).

² В Дерюжинский, *Полицейское право: пособие для студентов* (Сенатская типография 1908).

³ Я Магазинер, *Чрезвычайно-указное право в России* (Типография М М Стасюлевича 1911).

⁴ Б Кістяковський, ‘Государство и личность’ в *Права человека и правовая мысль России (XVIII – начало XIX вв.)* (РОСИ 2001) 219-46.

⁵ Н Коркунов, *Указ и закон* (Типография М М Стасюлевича 1894).

⁶ Дж Локк, *Два трактата о правлении: сочинения, т 3* (Мысль 1988).

⁷ А Мусаева, ‘Использование экстренных средств как способ предотвращения кризисных ситуаций в государстве’ в *Научный диалог: вопросы социологии, политологии, философии и истории: международная заочная онлайн-конференция* <https://interactive-plus.ru/article/5344/discussion_platform> (дата звернення: 17.04.2019).

⁸ E Loening, *Lehrbuch des Deutschen Verwaltungsrechts* (1884).

Сергій Кузнiченко

Змiст цiєї доктрини полягає у тому, щоб у звичайних умовах публiчна влада дiяла виключно та чiтко вiдповiдно до вимог закону. Проте у ситуацiї, коли перед державою чи суспiльством стоять соцiальнi чи природнi загрози, то для iхнього усунення держава може застосовувати екстраординарнi заходи, якi виходять за межi закону.

Теорiя можливого надання органам публiчної влади необмежених дискрецiйних повноважень у надзвичайних умовах набула практичного втiлення у передвоєнний перiод у доктринах, створених юристами нацистської Нiмеччини, таких як К. Бест⁹, Г. Франк¹⁰, К. Шмiтт¹¹, “про правову допомогу державi в умовах надзвичайного стану”, “про необхідну оборону держави”. Однак реалiзацiя цих доктрин призвела до перетворення тимчасових надзвичайних норм у постiйну управлiнську технологiю, яка повнiстю спотворила право, форми та метод його застосування, створила умови для свавiлля влади, узурпацiї її повноважень на 12 рокiв, а також лiквiдацiї бiльшостi демократичних iнститутiв та переважного вирiшення кризових ситуацiй силовими засобами.

У цей же час вiдмова вiд надання законом державi певних дискрецiйних повноважень у надзвичайних обставинах створює умови для затягування в часi вирiшення кризи, провокує радикальне протистояння розв'язанню проблем, ускладнює керованiсть суспiльними вiдносинами, що в сукупностi загрожує нацiональнiй безпецi. Як приклади можна навести органiзацiйно-правову бездiяльнiсть уряду С. Альєнде в Чилi пiд час кризи 1972–1973 рр., а отже, втрату керованостi державою, що призвело до державного перевороту.

З цього приводу Т. Шмiтт слушно зауважила, що проблема можливостi i допустимостi надзвичайного права тiсно пов'язана з питанням про керованiсть суспiльними процесами в умовах криз i перехiдних станiв. При екстремальнiй ситуацiї звужуються можливостi не тiльки права, а й державної влади вплинути на стабiлiзацiю суспiльних вiдносин, якi виникли. Свiтова iсторiя знає безлiч випадкiв, коли кризи призводили до хаосу, громадянських воєн, переворотiв, революцiй i повстань, а влада виявлялася неефективним iнструментом вирiшення цiєї ситуацiї¹².

Що стосується теорiї К. Шмiтта, то варто зазначити, що цей видатний нiмецький учений хоч i будував свою наукову кар'єру у час правлiння на-

⁹ В Телицын (сост), *Энциклопедия Третьего рейха* (3-е изд, ЛОКИД-ПРЕСС; РИПОЛ классик 2005).

¹⁰ А Соколов и Л Котковский, ‘Извращение права в фашистской Германии – “законная” основа для уничтожения инакомыслия’ (2011) 4 *Юрист-Правовед* 49.

¹¹ К Шмiтт, *Диктатура. От истоков современной идеи суверенитета до пролетарской классовой борьбы* (Наука 2005).

¹² Т Шмiтт, *Чрезвычайное правовое регулирование: общетеоретическое исследование* (Алтайский государственный университет 2014) 43.

цистів, однак був послідовним прихильником націонал-консервативної філософської та політико-ідеологічної течії “консервативної революції”. Він відстоює теорії “виняткових обставин” (нім. – *Ernstfall* (дослівно “непередбачувані”) та “Рішення” (нім. – *Entscheidung*), у яких намагається довести, що затвердження всіх юридичних і соціальних норм відбувається саме в періоди “виняткових обставин” і спочатку ґрунтуються на Рішенні – спонтанному й одночасно зумовленому¹³.

К. Шмітт вважав, що не закон забезпечує подолання кризи у надзвичайних обставинах, а волюве рішення нації, яке ґрунтується на традиціях, історичному минулому, культурних детермінантах. При цьому таке рішення показує розбіжність між існуючими правовими нормами та правовими нормами, що формуються. З часом екстраординарна норма перетворюється у постійне правило, а згодом – у закон, формуючи та розвиваючи у такий спосіб право.

Французькі послідовники К. Шмітта, створюючи свою доктрину надзвичайного правового регулювання, виробили навіть спеціальний термін “десізіонізм” (фр. “*decision*” – рішення), який акцентує саме на виняткових обставинах у ситуаціях, коли суспільству загрожують соціальні чи природні катастрофи, а для встановлення порядку недостатньо звичних засобів управління на підставі закону¹⁴.

Варто зазначити, що у сучасній французькій та італійській правових доктринах поняття “надзвичайне правове регулювання” реалізується через поняття “невідкладні укази”, а також адміністративно-правовий режим “стан облоги” політичний або фіктивний¹⁵. Натомість в англосаксонській правовій доктрині превалюють терміни “воєнне право” (англ. “*martial law*”) та “надзвичайні повноваження” (англ. “*emergency powers*”).

Праця шведського юриста та політолога Г. Тінгстена “Абсолютні повноваження. Розширення урядових повноважень під час та після Великої війни” також залежна від вчення К. Шмітта. У книзі викладається погляд щодо трансформації демократичних режимів унаслідок постійного розширення повноважень виконавчої влади, а також на надзвичайний стан під час та після двох світових війн, коли “надзвичайний стан” ставав правилом. Г. Тінгстен детально зупиняється на проблемі еволюції сучасних йому демократичних режимів унаслідок поширення повноважень виконавчої влади в простір законодавства за допомогою законодав-

¹³ Б Назмутдинов, ‘От нормы к порядку: эволюция правопонимания Карла Шмитта’ (2016) 1 Известия высших учебных заведений. Правоведение 156-8.

¹⁴ А Дугин, *Консервативная революция* (Арктогея 1994) <<http://arctogaia.com/public/konsrev>> (дата звернення: 10.01.2019).

¹⁵ Дордžo Агамбен, *НОМО SACER. Чрезвычайное положение* (Европа 2011) 12.

Сергій Кузнiченко

чих засобiв, а також унаслідок делегування владi обумовлених законами “абсолютних повноважень”¹⁶.

Польський дослідник феномена надзвичайного правового регулювання К. Прокоп вибудовував свою теорiю на поняттях та iнституцiях римського права, зокрема на такому його продуктi, як *iustitium*, який буквально розумiється як “тимчасове зупинення права”, а ширше його тлумачення в одному з варiантiв розглядається як зупинення судочинства та суспiльної роботи, оголошених публiчною владою в часи лиха, небезпек i публiчного збурення (лат. *decernere, edicere, indicere*), яке iталiйським фiлософом Д. Агамбеном екстраполюється у сучаснiсть як ‘призупинення дiї права, потрібне для того, щоб подолати смуту в державi’¹⁷.

За своєю природою надзвичайнi обставини є переважно нетиповими, а деколи рiдкiсними i неповторними явищами. Тому моделюючи завдання з урегулювання соціальних вiдносин у надзвичайних обставинах шляхом застосування загальних правових норм, слiд враховувати таке: зазвичай заздалегiдь спрогнозувати i визначити характер i перебiг надзвичайних обставин практично неможливо; надзвичайнi обставини виходять за межi нормального життя людини, соціальних груп чи суспiльства, породжуючи новi i ранiше невідомi вiдносини й соціальнi наслідки; методи врегулювання кризи i подолання її наслідкiв, як правило, мають iндивiдуальний характер i не можуть з точнiстю до деталей заздалегiдь бути запланованими i визначеними.

Отже, правовi норми як соціальнi регулятори, що призначенi для правозастосування у нормальних вiдносинах, у надзвичайних обставинах можуть бути не тiльки неефективними, а й безсилими. Тому вихiд з кризової ситуацiї при неефективних чи безсилих нормах права може бути забезпечений лише шляхом передання органам публiчної влади певних дискреційних повноважень вiд iнститутiв примусу. Таким чином, права можливiсть i допустимiсть застосування надзвичайних правових регуляторiв тiсно пов’язана з питанням здатностi управлiння соціальними процесами у кризових ситуацiях, оскiльки у них (кризових ситуацiях) iстотно звужуються можливостi звичайного ненадзвичайного права.

Межi надзвичайного правового регулювання є однiєю з характеристик доктрини, адже застосування надзвичайних правових заходiв ставить питання меж обмеження прав i свобод людини та громадянина.

Розгляд цього питання слiд здiйснювати, звертаючись до Мiжнародного пакту про громадянськi i полiтичнi права вiд 16 грудня 1966 р., у ч. 1 ст. 4 якого йдеться:

¹⁶ Herbert Tingsten, *Les pleins pouvoirs: L'expansion des pouvoirs gouvernementaux pendant et après la Grande Guerre* (1934).

¹⁷ Агамбен (н 15).

Під час надзвичайного становища в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошується, держави-учасниці цього Пакту можуть вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань за цим Пактом тільки в такій мірі, в якій це диктується гостротою становища, при умові, що такі заходи не є несумісними з їх іншими зобов'язаннями за міжнародним правом і не тягнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження¹⁸.

При цьому пакт виключає можливі відступи щодо: гарантій права на життя, допущення геноциду, обмежень до застосування смертної кари, заборони катувань, рабства чи утримань особи у підневільному стані, обмежень на позбавлення волі за невиконання договірних зобов'язань, визнання винним виключно на підставі рішення суду та на підставі закону, заборони порушень права визнання правосуб'єктності особи, гарантування права совісті¹⁹.

У Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод обумовлюється лише чотири обмеження – недоторканність права на життя, заборона катувань, заборона примусової праці, заборона застосування покарань, невизначених законом²⁰.

Критерії меж застосування надзвичайних правових регуляторів вироблені на Паризькій конференції Міжнародної асоціації юристів як “Мінімальні стандарти норм про основні права людини при винятковому становищі”, серед яких: надзвичайні регулятори застосовуються виключно у критичній ситуації на підставі норм, закріплених у законі; процедура та мінімальні строки введення надзвичайних регуляторів повинна встановлюватися конституційними нормами; введення надзвичайних регуляторів здійснюється виключно законодавчою владою на строк, який не може виходити за межі періоду, необхідного для нормалізації ситуації; законодавча влада повинна мати право на скасування надзвичайних правових режимів і на його продовження; в умовах дії надзвичайних правових режимів повинна гарантуватися недоторканність представницького органу влади; вибори можуть переноситися до відновлення порядку; заборона на відступлення обмежень прав особи в межах, визначених Міжнародним пактом про громадянські і політичні права; оцінка правомірності застосування надзвичайних регуляторів та пропорційності обмеження прав і свобод громадян здійснюється судами;

¹⁸ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 19 жовтня 1973 р. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043> (дата звернення: 10.01.2019).

¹⁹ Там само.

²⁰ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004> (дата звернення: 10.01.2019).

Сергій Кузнiченко

вiдміна дiї надзвичайних регуляторiв здiйснюється без спецiального оголошення; пiсля скасування надзвичайних правових регуляторiв права i свободи вiдновлюються у попередньому обсязi²¹.

У цьому контекстi варто зазначити i про Сiракузькi принципи тлумачень обмежень та вiдступiв вiд Мiжнародного пакту про громадянськi i полiтичнi права, прийнятi Економiчною i соцiальною радою Органiзацiї Об'єднаних Нвцiй²².

Вiтчизняне законодавство межi надзвичайних правових регуляторiв встановлює ст. 64 Конституцiї України, обумовлюючи заборону на обмеження права i свобод, передбачених статтями 24, 25, 27–29, 40, 47, 51, 52, 55–63 Основного Закону²³.

Межi надзвичайного правового регулювання не можна зводити до меж обмеження прав i свобод людини та громадянина.

Звернення до вiтчизняних джерел надзвичайного правового регулювання, а саме законiв України “Про правовий режим надзвичайного стану” та “Про правовий режим венного стану”, дає можливiсть виокремити iншi правовi межi, зокрема територiальнi межi дiї надзвичайних правових регуляторiв – територiю, визначену вiдповiдним правовим актом, а також темпоральнi (часовi) межi надзвичайного правового регулювання – перiод iснування чинностi правового регулятора²⁴.

Як бачимо, правовi межi надзвичайного регулювання являють собою юридичнi межi застосування надзвичайного регулювання, якими держава обмежує втручання у життя особи та суспiльства.

Межi надзвичайного правового регулювання, що формулюються правовою наукою, але не мають практичного закрiплення в законодавствi, можна видiлити в окрему групу. До речi, саме вони найбiльш чiтко проглядаються у Сiракузьких принципах.

Такi обмеження i вiдступлення базуються на принципi пропорцiйностi, який опирається на поняття “випадок виняткової та неминучої небезпеки, яка загрожує життю нацiї”, “держава, запроваджуючи обмеження, зобов'язана довести, що вони не шкодять демократичному життю суспiльства”, “тiльки тодi, коли iснують достатнi гарантiї та ефективнi засоби правового захисту проти зловживань” тощо.

²¹ ‘The Paris minimum standards of Human Right Norms in a State of Emergency’ [1985] 79(4) American Journal of International Law October 1072-1081.

²² Сиракузькiе принципи толкования ограничений и отступлений от положений Международного пакта о гражданских и политических правах <<http://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14624>> (дата звернення: 10.01.2019).

²³ Конституцiя України: Закон України вiд 26 червня 1996 р. № 254-к/96-ВР. *Вiдомостi Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

²⁴ Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України вiд 16 березня 2000 р. № 1550-III <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>> (дата звернення: 10.01.2019); Про правовий режим воєнного стану: Закон України вiд 12 травня 2015 р. № 389-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>> (дата звернення: 10.01.2019).

Висновки. Таким чином, межі надзвичайного правового регулювання – це межі об’єктивного та суб’єктивного характеру, що визначаються законодавством і міжнародними правовими актами, у межах яких здійснюється спеціальний та винятковий юридичний вплив на суспільні відносини в надзвичайних обставинах.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Loening E, *Lehrbuch des Deutschen Verwaltungsrechts* (Leipzig 1884) (in German).
2. Tingsten H, *Les pleins pouvoirs. L'expansion des pouvoirs gouvernementaux pendant et après la Grande Guerre* (Librairie Stock 1934) (in French).
3. Agamben D, *HOMO SACER. Chrezvychnoye polozheniye [HOMO SACER. State of Emergency]* (Yevropa 2011) (in Russian).
4. Gessen V, *Isklyuchitel'noye polozheniye [Exceptional Position]* (Yuridicheskaya kniga sklad "Pravo" 1908) (in Russian).
5. Deryuzhinskiy V, *Politseyskoye pravo: posobiye dlya studentov [Police Law: A Handbook for Students]* (Senatskaya tipografiya 1908) (in Russian).
6. Dugin A, *Konservativnaya revolyutsiya [Conservative Revolution]* (Arktogeya 1994) <<http://arctogeaia.com/public/konsrev/>> (accessed: 10.01.2019) (in Russian).
7. Korkunov N, *Ukaz i zakon [Decree and Law]* (Tipografiya M M Stasyulevicha 1894) (in Russian).
8. Locke J, *Dva traktata o pravlenii. Sochineniya v trekh tomakh [Two Treatises on the Board], t 3* (Mysl' 1988) (in Russian).
9. Magazinier Ya, *Chrezvychno-ukaznoye pravo v Rossii [Extremely Specified Right in Russia]* (Tipografiya M M Stasyulevicha 1911) (in Russian).
10. Telitsyn V, *Entsiklopediya Tret'yego reykhha [Encyclopedia of the Third Reich]* (LOKID-PRESS; RIPOL klassik 2005) (in Russian).

Edited books

11. Kistyakovskiy B, 'Gosudarstvo i lichnost' ['State and Person'] v *Prava cheloveka i pravovaya mysl' Rossii (XVIII nachalo XIX vv): Antologiya [Human Rights and Legal Thought of Russia (XVIII – Early XIX Centuries)]* 219-46 (ROSI 2001) (in Russian).

Journal articles

12. Nazmutdinov B, 'Ot normy k poryadku: evolyutsiya pravoponimaniya Karla Shmitta' ['From the Norm to the Order: the Evolution of Karl Schmitt's Legal Understanding'] (2016) 1 *Izvestiya vysshikh uchebnykh zavedeniy. Pravovedeniye* 150-165 (in Russian).
13. Sokolov A i Kotkovskiy L, 'Izvrashcheniye prava v fashistkoy Germanii – "zakonnaya" osnova dlya unichtozheniya inakomyслиya' ['The Perversion of Law in Nazi Germany is the "Legitimate" Basis for the Destruction of Dissent'] (2011) 4 *Yurist-Pravoved* 49 (in Russian).

Conference papers

14. Musaeva A, 'Vykorystannya ekstremnykh zasobiv yak zasobu zapobihannya kryzovykh sytuatsiy v derzhavi' ['Use of Emergency Means as a Means of Preventing Crisis Situations in the State'] v *Nauchnyy dialog: voprosy sotsiologii, politologii, filosofii i istorii: mezhdunarodnaya zaochnaya onlayn-konferentsiya* [Scientific Dialogue: Questions of Sociology, Political Science, Philosophy and History: International Correspondence online Conference] <https://interactive-plus.ru/article/5344/discussion_platform> (accessed: 10.01.2019) (in Russian).

Theses

15. Shmidt T, 'Chrezvychnoye pravovoye regulirovaniye: obshcheteoreticheskoye issledovaniye' ['Emergency Legal Regulation: a General Theoretical Study'] (dis kand yurid nauk, Altayskiy gosudarstvennyy universitet 2014) (in Russian).

Sergii Kuznichenko

LIMITS OF EMERGENCY LEGAL REGULATION:
DOCTRINAL DEFINITIONS

ABSTRACT. Efficient legal regulation of relations arising in the context of various socio-political and military conflicts, natural disasters, man-made accidents and catastrophes was usually implemented by using emergency measures which differ from those used under normal circumstances. In such a situation, legal regulation is associated with the concept of emergency administrative-law regimes and their development is closely linked to the development of the modern doctrine of national security of Ukraine and has been incorporated into the legal science under the title of "emergency legal regulation", and in particular, it is known in the science of administrative law as "administrative and legal regulation".

This article aims at studying the modern doctrinal requirements to the limits of emergency legal regulation.

The article investigates into the modern doctrinal approaches to the limits of emergency legal regulation. The author analyzes major doctrines of emergency legal regulation and identifies the features of its legal limits and the concept of the same. It is found that legal restrictions rest upon the proportionality principle which is based on the concept of "an event of exceptional and imminent danger threatening the life of the nation", "when imposing restrictions, the State is under the obligation to prove that they do not harm the democratic life of society."

The author comes to the conclusion that a separate group can be singled out to include the limits of emergency legal regulation which are formulated in the legal science but have no practical entrenchment in legislation. The legal limits of emergency regulation are the legal framework for the application of emergency regulation by which the State restricts the interference in the life of an individual and society. The limits of emergency legal regulation are the limits of objective and subjective nature determined by legislation and international legal acts within which a special and exceptional legal influence is exercised on public relations under emergency circumstances.

KEYWORDS: legal regulation; emergency administrative-law regimes; emergency legal regulation; emergency legal regulation doctrines; legal limits of emergency legal regulation.